

Η ΠΟΙΝΗ ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ

•*Ἔγουμένης δὴ ἀληθεῖας οὐκ ἀν ποτε, οἶμαι,
φαίμεν αὐτῇ χορὸν κακῶν ἀκολουθῆσαι.*

(Πολιτεία 490 c)

ΥΠΟ

ΧΑΡΑΛ. Ν. ΤΖΩΡΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

“Αφ’ ἣς ὁ Σενέκας ἐπεθύμησε νὰ στηρίξῃ τὸν ἀφορισμὸν «*pemio prudens punitur quia peccatum est, sed ne peccetur*» ἐπὶ τοῦ Πλάτωνος, οἵ ἐκπροσωποῦντες ἐν τῷ Ποινικῷ Δικαίῳ τὰς «*σχετικὰς*» θεωρίας ἐπικαλοῦνται τὸν Πλάτωνα ώς τὸν γενούστην αὐτῶν, ὑποστηριζόμενοι ἐν μέρει καὶ ὑπὸ ἀντιπροσώπων τῆς κλασικῆς Σχολῆς, φρονούντων ὅτι αἱ περὶ τῆς ποινῆς «*φαντασιοπληξίαι*» (Straphantasien) τοῦ Πλάτωνος καταδεικνύουν διδυμότητα ἀντιφατικήν. [Nagler, die Strafe I 220 καὶ ἄλλοθι]. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι χωρία τινὰ τῶν διαλόγων, ἐκ πρώτης ὅψεως θεωρούμενα φαίνονται ώς ἐναντιότητες, ἀλλὰ τὴν περὶ τῆς ποινῆς διδασκαλίαν τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀποτελοῦν μεμονωμέναι φήμεις, αἴτινες ἀποσπώμεναι ἐκ τοῦ ὅλου συστήματος καὶ καθ’ ἑαυτὰς ἐξεταζόμεναι φυσικὸν εἶναι νὰ παρεμμηνεύωνται. Νομίζομεν ὅτι τὸ κέρδος δὲν θὰ ἥτο σμικρὸν ἢν η περὶ τῆς ποινῆς γνώμη τοῦ μεγίστου τῶν φιλοσόφων ἥιο δύνατὸν νὰ ἔχει ὅρθως ἐκ τοῦ ὅλου ἔργου αὐτοῦ καὶ ἀκριβῶς τὴν προσπάθειαν ταύτην ἐπιχειροῦμεν ἐν τῇ παρούσῃ πραγματείᾳ, λυπούμενοι μόνον διδι, λόγῳ τῆς εὑρύτατα διαδεδομένης πλάνης περὶ τῆς ποινῆς κατὰ Πλάτωνα, ἐπὶ οὐδενὸς γνωστοῦ ἡμῖν ουγγραφέως δυνάμεθα νὰ στηριχθῶμεν. “Ἐφ’ ϕ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀντλοῦμεν ἀπ’ εὐθείας καὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῶν κειμένων, θέτοντες ώς βάσιν χυρίως τέσσαρας διαλόγους: τὸν Θεαίτητον, τὸν Φίληβον, τὴν Πολιτείαν καὶ τὸν Γοργίαν. Ἐκ τῶν λοιπῶν διαλόγων ἐπικαλούμεθα ὅσα χωρία, κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν, συνδέονται πρὸς τὸ θέμα.

Θεαίτητος.—'Ο Σωκράτης ἔφερε τὸν Θεαίτητον, νεαρὸν Σουνιέα, ὃν ὁ ἐκ Κυρήνης μαθηματικὸς Θεόδωρος πολλὰ ἐπήγνεσε, τὶ νομίζει ὅτι εἶναι ἐπιστήμη (146c), ὃ δὲ Θεαίτητος ἀριθμεῖ ἐπιστήμας τινάς. Δὲν ἡτούμως τοῦτο τὸ ἐπερωτηθὲν, ἀλλὰ τὸ ἐστιν ἐπιστήμη (146e). Παρακελευομένου τοῦ Σωκράτους προθυμεῖται ὁ νεανίσκος ὅπως εἴπῃ ὃ, τι ἔχει καὶ ἀπαντᾷ, ὅτι ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν ἄλλο ἐστιν ἢ αἴσθησις (151e). Ἐπειδὴ καὶ ὁ Πρωταγόρας ἔδιδαξε τὰ αὐτὰ ἀλλὰ κατ' ἄλλον τρόπον, ἔγραψε δηλαδὴ, ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ὁ ἀνθρωπός, τῶν μὲν ὅντων ὡς ἐστι, τῶν δὲ μὴ ὅντων ὡς οὐκ ἐστι, συνεπῶς οὗτοι πως εἶπεν ὅτι οἷα φαίνονται ἔκαστα εἰς τινα τοιαῦτα καὶ εἶναι διὸ αὐτὸν, οἷα δὲ τοῖς ἔτερον τοιαῦτα διὰ τοῦτον, ἔξεταίται ὁ λόγος τοῦ Πρωταγόρου· (152 a-b). Κατὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ πνεῦμα τῷ μὲν ὅμοιοῦντι εἶναι ψυχρὸν, τῷ δὲ μὴ οὐ (152 b), καὶ οὕτω φαίνεται ἔκατέρῳ, αἴσθησις ἀρα καὶ φαντασία ταῦτὸν, οἷα δὲ αἰσθάνεται οἱ ἔκαστοι τοιαῦτα καὶ εἶναι διὸ αὐτὸν, συνεπῶς καὶ ἡ αἴσθησις εἶναι ἀεὶ τοῦ ὄντος καὶ ἀψευδὲς, ὡς οὖσα ἐπιστήμη (152c). Τὸ αὐτὸν ἔξαγεται καὶ ἐξ ὅσων ἐναντίων ἔλεγεν ὁ Πρωταγόρας εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐν ὅμοφωνίᾳ πρὸς τὸν Ἡράκλειτον καὶ τὸν Ἐμπεδοκλῆ, ὅτι ἐν μὲν αὐτῷ καθ' αὐτὸν οὐδὲν ἐστι, ἀλλὰ πάντα γίγνονται ἐκ φορᾶς καὶ κινήσεως καὶ κράσεως πρὸς ἄλληλα· οὐδέποτε οὐδὲν ἐστι, ἀεὶ δὲ γίγνεται (152d), πᾶν κίνησις ἦν καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδὲν (156a).

'Ο Σωκράτης ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν διατὶ ὁ Πρωταγόρας εἶπεν ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ὁ ἀνθρωπός καὶ ὅχι ὁ χοῖρος ἢ ὁ κυνοκέφαλος; ἢ τι ἄλλο ἀτοπώτερον τῶν ἔχοντων αἴσθησιν; Ἐὰν δὲ τι ἔκαστος διὰ τῆς αἴσθησεως δοξάζει εἶναι ἀληθὲς, διατὶ ὁ Πρωταγόρας εἶναι σοφὸς καὶ ἀμαθέστεροι αὐτοῦ ἡμεῖς ἢ καὶ ὁ πρῶτος τυχὼν γύρινος βάτραχος; [161 c-e]. Θὰ ἡτούμως μακρὰ καὶ διωλύγιος φλυαρία νὰ ἐπιχειρήσῃ τις τὸν ἔλεγχον τῶν φαντασιῶν καὶ δοξῶν τῶν ἄλλων, ἀφ' οὗ αὗται εἶναι δρῦται (161e—162a). Ἐν τούτοις πολλάκις νομίζει ὁ μὲν τὸν δὲ ἀμαθῆ καὶ ὅτι δοξάζει ψευδῆ (170c), διαν· δὲ ἀποφαίνηται τις δόξαν περὶ τινος οἵ ἄλλοι γίγνονται κρίται τῆς κρίσεως ἐκείνης καὶ πολεμοῦν αὐτὴν κρίνοντες καὶ νομίζοντες ὅτι εἶναι ψευδῆς. Κατὰ τὸν λόγον τοῦ Πρωταγόρου δόξα τις τῷ μὲν ἀποφηγαμένῳ αὐτὴν εἶναι ἀληθῆς, μυρίοις δὲ ἄλλοις ψευδῆς. Συνεπῶς καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ λόγος τοῦ Πρωταγόρου διατὸν μὲν εἶναι

ἀληθής δι' ἄλλους δὲ ψευδής· τὸ δὲ κομψότατον, διὰ τῆς ὁήσεω-
αὐτοῦ ὁ Πρωταγόρας συμφωνεῖ πρὸς τοὺς νομίζοντας τὸν λόγον
αὐτοῦ ψευδῆ, ἀφ' οὗ ὅμολογεῖ, ὅτι ἀπαντεῖς δοξάζουν τὰ ὅντα, ὅμος
λογῶν ἐπομένως, ὅτι εἴναι ἀληθής ἡ δόξα τῶν νομίζοντων ὅτι ψεύδε-
ται συγχωρεῖ ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ εἶναι ψευδής (170d—171b). Οἱ ἄλ-
λοι δὲν συγχωροῦν ὅτι φεύδονται, ὁ δὲ Πρωταγόρας ἔξι ὅντα γέγραφεν
ὅμολογεῖ, ὅτι καὶ αὕτη ἡ δόξα εἶναι ἀληθής, συνεπῶς οὐδενὶ εἴναι
ἀληθής ἡ ἀληθεία τοῦ Πρωταγόρου, οὔτε ἄλλῳ τινὶ οὔτε αὐτῷ
ἐκείνῳ (171b-c). Ἐρωτᾶται ἐπίσης ἂν ὁ λόγος τοῦ Πρωταγόρου
ἰσχύῃ καὶ διὰ τὸ μέλλον, ἐὰν δηλαδὴ ἔκαστος ἔχῃ ἐν ἑαυτῷ τὸ κρι-
τήριον καὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι (178c) καὶ γίγνωνται δι' ἔκαστον
ὅσα ἐνόμιζεν ὅτι θὰ γίνουν. Δῆλον ὅτι τοιοῦτος ισχυρισμὸς θὰ ἥτο
γελοῖος (178d). Ἄρα καὶ ἡ πόλις π. χ. νομοθετοῦσα δύναται πολ-
λάκις νὰ ἀποτύχῃ τοῦ ὀφελειμωτάτου (179a), συνεπῶς ὁ εἰς εἴναι
σοφώτερος τοῦ ἄλλου καὶ μέτρον εἴναι ὁ σοφώτερος, ἢ δὲ ἀνεπιστή-
μων οὐδεμία ἀνάγκη νὰ γίνῃ μέτρον (179b). Ὁτι αἰσθησίς καὶ
ἐπιστήμη οὐ ταῦτα (186e) ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἔξης : Ὅσα
αἰσθητὰ, αἰσθανόμεθα τῇ ψυχῇ διὰ τῶν ὀργάνων (δρυθαλμῶν, ὅτων
κ.λ.π.) (184d), ἄλλὰ τὴν ὅμοιότητα καὶ τὴν ἀνομοιότητα καὶ τὸ
ταῦταν καὶ τὸ ἔτερον καὶ τὸ ἐν καί τὸν ἀριθμὸν καὶ ὅσα τούτοις ἐπεται
(185d) ἐπισκοπεῖ ἡ ψυχὴ αὐτὴ δι' ἑαυτῆς (185d). Τὴν σκληρότητα
τοῦ σκληροῦ καὶ τὴν μαλακότητα τοῦ μαλακοῦ αἰσθανόμενα διὰ τῆς
ἐπαφῆς, τὴν δὲ οὐσίαν καὶ τὴν ἐναντιότητα πρὸς ἄλληλα καὶ τὴν
οὐσίαν τῆς ἐναντιότητος αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐπανιοῦσα καὶ συμβάλλουσα,
πρὸς ἄλληλα πειρᾶται κρίνειν ἡμῖν (186b). Αἰσθανόμεθα λοιπὸν
ὅσα παθήματα τείνουν ἐπὶ τὴν ψυχὴν διὰ τοῦ σώματος, τὴν δὲ οὐ-
σίαν ἀναλογιζόμεθα (186c). Ἄλλὰ τὸ μὴ τυχὸν οὐσίας ωὖδε τῆς ἀλη-
θείας ἔτυχε, ἀτυχῶν δέ τις τῆς ἀληθείας τινὸς δὲν εἴναι καὶ ἐπιστή-
μων αὐτοῦ. Οὐκ ἔνι ἄρα ἐπιστήμη τοῖς παθήμασι, ἄλλ' ἐν τῷ περὶ
ἔκείνων συλλογισμῷ, παθήματα δὲ οἷον ὅρᾶν καὶ ἀκούειν, δισφραίνε-
σθαι, ψύχεσθαι, θερμαίνεσθαι εἴναι αἰσθήσεις (186d-e). Δὲν δύνα-
ται λοιπὸν νὰ ζητηθῇ ἡ ἐπιστήμη ἐν τῇ αἰσθήσει, ἄλλ' ἐν ἐκείνῳ
τῷ οἰωδήποτε δινόματι διπερ ἔχει ἡ ψυχὴ διαν αὐτὴ καθ' αὐτὴν πραγ-
ματεύηται περὶ τὰ ὅντα (187a).

Φίληβος.— Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ πρόκειται τὸ ἀμφισβήτημα ἂν
τὸ ἀγαθὸν εἴναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἡδονὴ καὶ ἡ τέρψις ἡ τούναντίον

ἡ φρόνησις καὶ ἡ τέλησις καὶ ἡ μνήμη καὶ τὰ συγγενῆ τούτων δόξα δρθή καὶ ἀληθεῖς λογισμοί (11 b), ἀτένα τίθενται τῆς αὐτῆς ιδέας (60 d). Ἡ συζήτησις καταδεικνύει, διτι ἡ ἥδονὴ ἀνευ νοῦ καὶ μνήμης καὶ ἐπιστήμης καὶ δόξης δὲν παρέχει βίον ἀποδεκτὸν, διτι τοιοῦτος βίος δὲν θὰ ἥτο βίος ἀνθρώπων ἀλλὰ μᾶλλον πλεύμονος τινὸς ἢ τῶν μετ' ὅστρεῖνων σωμάτων θαλασσίων ἐμψύχων (21d). Ἐπίσης ὅτι δι μὴ μετέχων ἥδονῆς οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν βίος, ἀλλὰ μόνον φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην καὶ νοῦν κεκτημένος οὐδαμῶς τυγχάνει αἰρετὸς (21 e). Τούτων διμολογηθέντων ἐρωτᾶται ἂν δι συναμφότερος βίος, δι κοινὸς ἐκ τῆς συμμίξεως ἀμφοτέρων γενόμενος τυγχάνῃ αἰρετὸς (21e-22 a). Τὸ ἐρώτημα τοῦτο καταφάσκεται καὶ οὕτω γίνεται δεκτὸν, διτι οὔτε ἡ ἥδονὴ οὔτε ἡ φρόνησις εἶναι τὸ ἀγαθόν. Ἐγείρεται διμως τὸ ζήτημα ἂν τὸ αἴτιον, οὐ δινεκα δι κοινὸς, μικρὸς βίος τυγχάνει αἰρετὸς εἶνε δι νοῦς ἢ ἡ ἥδονὴ. Μαχόμενα ταῦτα περὶ τῶν νικητηρίων ἡττήθησαν ἀμφότερα. Τί θὰ ἥδυνατο ἐμφρόνως νὰ ἀντιποιηθῇ τῶν δευτερείων; Καὶ ἡ μὲν ἥδονὴ θεωρεῖται εὐθὺς ἀμέσως ὡς καταπεσοῦσα καθαπερεὶ πληγεῖσα ὑπὸ τῶν μέχρι τῆς σιγμῆς ἔκεινης λεχθέντων καὶ ὡς μὴ δυναμένη νὰ μετάσχῃ οὔτε τῶν δευτερείων (23 a), πορεύονται δὲ οἱ διαλεγόμενοι ἐπὶ τὰ δευτερεῖα τοῦ νοῦ, περὶ οὐ δι Σωκράτης ἔξεφρασε τὴν πεποίθησιν διτι οὗτος εἶνε συγγενέστερος αἱ διμοιότερος πρὸς δι λαβῶν δι μικτὸς βίος γέγονεν αἰρετὸς (22 d). Τὸ συμπέρασμα τοῦ δλου διαλόγου εἶνε πράγματι διτι στεροῦντοι μὲν αὐταρχείας δι τε νοῦς καὶ ἡ ἥδονὴ, συνεπῶς οὐδέτερον εἶναι τὸ ἀγαθὸν, ἀλλ' δι τοῦς ἔφανης οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον πρὸς τὸ τρίτον, τὸ κρείτον τοῦ τε νοῦ καὶ τῆς ἥδονῆς καθ' ἕαυτὰ (67 a). Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἐστι οὐχίθη ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς διαλεκτικῆς. Ἐτέθησαν δύο εἶδη τῶν ὅντων, τὸ μὲν ἀπειρον τὸ δὲ πέρας, ἐν τι δὲ τρίτον συμμισγόμενον ἐξ ἀμφοτέρων τούτων (23c), τέταρτον δὲ γένος ἡ αἰτία τῆς συμμίξεως τούτων πρὸς ἄλληλα (23 d), ἐνοῦσα ἐν ἀπαντοῖς τρισὶν γένεσι (29e-30 a). Ἀπειρον εἶνε τὸ γένος; ἐνῷ οἰκεῖ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτον καὶ τὸ σφόδρα (24a-24 b) καὶ τὸ ἥρεμα καὶ τὸ λίαν καὶ ἀπαντα δσα τοιαῦτα (24 c), π. χ. ἀπειρον εἶνε τὸ θεομότερον καὶ τὸ ψυχρότερον. Ταῦτα γίγνονται ἀπειρα διότι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥτον δὲν ἀφήνει ἔκεινο παρ' ϕ ὑπάρχει νὰ εἶναι ποσὸν (24 c). Λαβόντα διμως τὸ ποσὸν καὶ τὸ μέτρον τό τε θεομότερον καὶ τὸ ψυ-

χρότερον παύουν νὰ είναι ψυχρότερον καὶ θερμότερον. Διότι, ὡς λέγεται διὸ εἰκύνος (24 d), τὸ θερμότερον καὶ ψυχρότερον προχωρεῖ ἀεὶ καὶ δὲν μένει, τὸ δὲ ποσὸν ἔστη καὶ ἐπαύσατο προῖόν. Πάντα ταῦτα ὅσα φαίνονται γεγόνενα μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ δεχόμενα τὸ σφόδρα καὶ τὸ ἡρέμα καὶ τὸ λίαν, κλπ. δέον νὰ τεθοῦν εἰς ἐν γένος, τὸ τοῦ ἀπείρου (25 a), τὰ δὲ μὴ δεχόμενα ταῦτα ἄλλὰ τὰ ἐναντία τούτων, ἥτοι ἀριθμὸν ἢ μέτρον, σύμπαντα ταῦτα καλῶς ποιοῦμεν ἀπολογίζομενοι εἰς τὸ πέρας (25 b). Τὸ τρίτον γένος, τὸ μικτὸν ἔχει ταῦτην τὴν ἴδεαν (25 b) : τίθεται ὡς ἐν ἀπαντάσιαν τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος, γένεσις εἰς οὐσίαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ πέρατος ἀπειρασμένων μέτρων (26 d)

Ἡ συναγωγὴ τοῦτεστι τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ περατοειδοῦς, ὡν ἐκάτερον ἐν, ἀπεργάζεται τὸ ἀπειρον σύμμετρον καὶ σύμφωνον καὶ παύει τὴν διαφορὰν καὶ ἐναντιότητα τοῦ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἐκ τῆς μίξεως (υμβαίνει γένεσις, οὐσία γεγενημένη καὶ μικτὴ (27 b.) Μέρος τοῦ τρίτου τούτου γένους είναι καὶ ὁ μικτὸς βίος τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς φρονήσεως (27 d.) Διότι ἡ ἡδονὴ είναι ἀπειρος καὶ τοῦ ἀπείρου γένους, ὁ δὲ νοῦς συγγενὴς τοῦ τετάρτου γένους, τῆς αἰτίας, καὶ σχεδὸν τούτου τοῦ γένους (31 a). Εὑρεθέντος τοῦ γένους τῆς τε ἡδονῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀναζητεῖται μετὰ τοῦτο ἐν τίνι ἔστιν ἐκάτερον αὐτῶν καὶ διὰ τὶ πάθος γίγνονται ὅταν γίγνωνται (31 b). Ἡ ἡδονὴ ἀνήκει μὲν εἰς τὸ γένος τοῦ ἀπείρου, ἀλλὰ τὸ γένος ἐνῷ γίγνεται κατὰ φύσιν ἡ τε ἡδονὴ καὶ ἡ λύπη είναι τὸ τρίτον, τὸ κοινὸν (31 c.) Παραδείγματα τοῦ μικτοῦ γένους παρατίθενται ἐν 25e καὶ ἐπομένοις. Ἐκ τοῦ δέξιος καὶ τοῦ βαρέος καὶ τοῦ ταχέος καὶ τοῦ βραδέος, ἀπείρων ὅντων, ἐγγενομένου ἀριθμοῦ καὶ μέτρου συνίσταται ἡ μουσικὴ, εἰς τοὺς χειμῶνας καὶ τὰ πνίγη ἐγγενόμενον τὸ πέρας ἀφείλετο τὸ πολὺ λίαν καὶ ἀπειρον καὶ ἀπειργάσατο αὐτὸν ἔμμετρον καὶ ἀμά σύμφωνον καὶ οὕτως ἐκ τῆς συμμίξεως τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πέρατος ἐγένοντο αἱ ὕραι τοῦ ἔτους. Καὶ ἄλλα μυρία. Λυομένης τῆς ἐν τοῖς ζώοις ἀρμονίας λύεται ἀμά καὶ ἡ φύσις αὐτῆς καὶ γίγνεται τότε γένεσις ἀλγηδόνων, ἀρμοτομένης δὲ πάλιν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς φύσιν ἀπιούσης γίγνεται ἡδονὴ (31 d) καὶ ἐνὶ λόγῳ, ὅταν μὲν φθείρηται τὸ ἔμψυχον εἶδος τὸ ἐκ τοῦ ἀπείρου καὶ πέρατος κατὰ φύσιν γεγονός, ἡ φθορὰ είναι λύπη, ἡ δὲ ἐπάνοδος εἰς τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν ἀναχώρησις τῆς λύπης καὶ ἡδονὴ (32 a-b.) Τοῦτον τὸν

πύπον ἔχει τὸ ἐν εἰδος τῇ; λύπης καὶ τῆς ἡδονῆς, τὸ δὲ ἔτερον εἶδος τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης γίγνεται χωρὶς τοῦ σώματος. Τὸ πρότινον ἡδέων δηλαδὴ ἐλπιζόμενον προσβάσκημα τῇ; ψυχῇ; εἶναι ἥδος καὶ θαρραλέον, τὸ δὲ πρὸ τοῦ λυπηροῦ φοβερὸν καὶ ἀλγεινὸν (32 b c). Τοῦτο τὸ ἔτερον εἴ τος τῶν ἡδονῶν, δπερ εἶναι αὐτῆς τῇ; ψυχῇ; γίγνεται πᾶν διὰ τῆς μνήμης (33 c), ἢ δὲ μνήμη εἶναι σωτηρία τῆς αἰσθήσεως (34a). Ἡ ψυχὴ ἀναμιμνήσκεται ὅταν ἀναλαμβάνῃ αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ ἀνευ τοῦ σώματος ἐκεῖνα τὰ δποῖα ἐπασχε ποτὲ μετὰ τοῦ σώματος (34 b), ἐπίσης καὶ ὅταν ἀπολέσασα τὴν μνήμην εἴτε αἰσθήσεως, εἴτε μαθήματος ἀναπολήσῃ πάλιν ταύτην αὐτὴν ἐν ἑαυτῇ (34 b-c). Ἐκ τῆς μνήμης καὶ τῆς αἰσθήσεως γίγνεται ἐκάστοτε ἢ δόξα, ἢτις εἶναι ἀληθής ἢ ψευδής (38 b). Δόξα εἶναι δὲ γιγνόμενος λόγος ὅταν τις κρίνῃ τὰ δόσα αἰσθάνεται (38 c-ἐπ.). Π. χ. δὲ ίδων τι πόρρωθεν μὴ σαφῶς καθιστώμενον λέγει πρός ἑαυτὸν ὅτι τοῦτο εἶναι ἀιθρωπός, ἢ λέγει ὅτι εἶναι ἄγαλμα. Οὗτος δὲ λόγος εἶναι ἢ περὶ τοῦ κατοφθέντος δόξα, ἢτις τρόπον τινὰ γράφεται καὶ ζωγραφεῖται ἐν τῇ ψυχῇ ὡς ἐν βιβλίῳ (38 e-39 a-ἐπ.), καὶ δύναται νὰ ἀποβῇ ψευδής ἢ ἀληθής. Ταῦτα τὰ γράμματα καὶ τὰ ζωγραφήματι γίγνονται οὐ μόνον περὶ τῶν δυντῶν καὶ τῶν γεγονότων, τούτεστι περὶ τὸν παρόντα καὶ τὸν γεγονότα χρόνον ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν μέλλοντα, δύνανται δηλαδὴ νὰ εἶναι καὶ ἐλπίδες (39 e), συνεπῶς καὶ αἱ ἐλπίδες δύνανται νὰ εἶναι ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, καὶ ἐπειδὴ τὸ τοῦ ἡδέος προσδόκημα, ὡς ἐρρήμη, εἶναι ἥδος, τὸ δὲ τοῦ λυπηροῦ ἀλγεινὸν δύνανται τις νὰ καίρῃ διὰ ψευδεῖς ἢ ἀληθεῖς ἡδονὰς (40 c.) Ὁ αὐτὸς λόγος ἔστι καὶ περὶ φόβων καὶ θυμῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, τούτεστι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι ἐνίστε ψευδῆ (40 e). Νῦν τίθενται τριττοὶ βίοι, εἷς μὲν ἥδος, δὲ λυπηρός καὶ δὲ τρίτος μηδέτερα (43c-d), δὲ τρίτος μέσος βίος κατὰ τὸν δρυθὸν λόγον δὲν δύναται νὰ λεχθῇ οὔτε ἥδος οὔτε λυπηρός, ὡς δὲ μήτε χρυσός μήτε ἀργυρός δὲν δύναται νὰ γίνῃ χρυσός ἢ ἀργυρός (43 e). Συνεπῶς οἵ τὰς ἡδονὰς ἀποψυγάς λυπῶν ἐπονομάζοντες δὲν εἶναι ἀξιόπιστοι (44c). Τούταντίσον ἡ παρατήρησις διδάσκει, δτι καὶ τὸ σῶμα ἀνευ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ψυχὴ ἀνευ τοῦ σώματος καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων εἶνε μεστὰ ἡδονῆς συγκεκραιμένης μετὰ λυπῶν (50 d). Ἄλλος ἔκτος τῶν μικτῶν ἡδονῶν ὑπάρχουν καὶ ἀμικτοί (50 e). Τὰ δεὶ καλὰ καθ' αὐτὰ πεφυκότα ἔχουν οἰκείας ἡδονὰς τινὰς κατ' οὐδὲν ταῖς ἡδοναῖς τῶν κνήσεων προ-

σφερεῖς (51 c-d.) Καθαραὶ ἡδοναὶ εἰνε αἱ περὶ τὰ καλὰ χρώματα καὶ τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ τὰς πλείστας τῶν ὅσμῶν καὶ τῶν φθόγγων καὶ περὶ τὰ μαθήματα (51 b-52 c.) Ἡ συικρὰ δὲ καὶ καθαρὰ ἡδονὴ εἰνε ἀληθεστέρα τῆς σφιδρᾶς καὶ μικτῆς (53 b c), ὃς τὸ καθαρὸν καὶ ἄκρωτον λευκὸν καὶ οὐχὶ τὸ μέγιστον καὶ πλείστον ἄλλα μικρὸν εἰνε ἀληθέστατον καὶ κάλλιστον τῶν λευκῶν (53 a). Ἀναγνωριζούμενης ὡς ὁρθῆς τῆς διδασκαλίας «κομψῶν» τινῶν (53 c) καὶ θ' ἡνὶ ἡ ἡδονὴ εἰνε πάντοτε γένεσις οὖσία δὲ ἡδονῆς οὐκ ἔστι τὸ πυράπλιν, ἐπειταὶ δτι ἡ ἡδονὴ ἀν εἰναι γένεσις, δὲν δύναται νὰ τείχη ὁρθῶς εἰς τὴν μοίραν τοῦ ἀγαθοῦ (54 d), διότι σύμπασα ἡ γειεσις γίγνεται ἐνεκα συμπάσης τῆς οὖσίας (54 c), ὃς π.χ. ἡ ναυπηγία γίγνεται ἐνεκα τῶν πλοίων καὶ οὐχὶ τὰ πλοῖα ἐνεκα τῆς ναυπηγίας (54 b), ἐν τῇ μοίρᾳ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ εἰνε ἐκεῖνο οῦ ἐνεκα τὸ ἀεὶ γιγνόμενον γίγνεται, ἡ οὖσία (54 c). Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἡδονῆς ἐπιχειρεῖται ἡ ἐξέτασις τοῦ νοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης (55 c). Αἱ λεγόμεναι τέχναι διχάζονται εἰς τὰς μειεχουσιας πλείονος καὶ ἐλάττονος ἀκριβείας (56 c), ἀκριβέσταται δὲ πασῶν εἰναι ἡ ἀριθμητικὴ, μετρητικὴ καὶ στατικὴ (55 e-57 c-d). Ἡ ἀριθμητικὴ εἰνε διττὴ, ἄλλη ἡ τῶν πολλῶν καὶ ἄλλη ἡ τῶν φιλοσοφούντων (56 d). Οἱ πολλοὶ κιταριθμοῦνται μονάδας ἀγίσους, ὃς π.χ. δύο στρατόπεδα καὶ δύο βοῦς κ.λ.π. (56 d), οἱ δὲ φιλοσοφοῦντες θέτουν μονάδας μηδαμῶς διαφερούσας ἄλληλων (56 e). Ἄλλος γνῶσις, ἦν πᾶς, ὃ τινι καὶ σμικρὸν ιοῦ προσήρτηται, θεωρεῖ δτι ἀληθεστάτη εἰναι ἡ πάσας τὶς ἐπιστήμας γνωρίζουσα, ἡ περὶ τὸ ὅν καὶ τὸ ὅντος καὶ κατὰ ταῦτὸν ἀεὶ πεφυκός, ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις (57 e-58 a). Καὶ ἐπειδὴ δ Πρώταρχος παρενόησεν, ἐκλαβὼν τὸν Σωκράτη λέγοντα περὶ τῆς τέχνης τοῦ Γοργίου, τῆς οητορικῆς, δ Σωκράτης διευκρινίζει λέγων (58 b-c) δτι δὲν ἔξήτησε τὶς τέχνη καὶ τὶς ἐπιστήμη διαφέρει πασῶν διότι εἶνε μεγίστη καὶ ἀρίστη καὶ ὠφελεῖ ἡμᾶς τὰ πλεῖστα, ἄλλὰ τὶς ἐπισκοπεῖ τὸ σιφερὲς καὶ τὸ ἀκριβὲς καὶ τὸ ἀληθεστατον ἔστω καὶ ἀν εἰναι σμικρὰ ἡ σμικρὰ ὠφελεῖ. Διενοήθημεν, λέγει, σφόδρα καὶ διελογίσθημεν. ἴκανῶς μήτε εἰς ὠφελείας μήτε εἰς εὔδοκιμίας τινὰς τῶν ἐπιστημῶν βλέψαντες, ἄλλος ἀν δυνάμεθα φύσει νὰ ἐρῶμεν τοῦ ἀληθοῦς καὶ νὰ πράττωμεν πάντα ἐνεκα αὐτοῦ. Οὗτως εὐρέθησαν τὰ ἀληθεστατο τμῆματα τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπιχειρεῖται ἡ

σύμμιξις αὐτῶν ὅπως καταστῇ δῆλον ἃν αὕτῃ παρέχηται ἀπειργα-
σμένον τὸν ἄγαπητάτον βίον (61 e), ἢ μήπως προσδεώμεθα ἔτι
καὶ τῶν μὴ ἀληθεστάτων. Ἐκ τῆς συζητήσεως καταφαίνεται, ὅτι
ἔχων τις τὰς πρώτας ἐπιστήμας, τὰς ἀληθεστάτας δὲν βλάπτεται ἀγ-
λάβῃ καὶ πάσας τὰς ἄλλας (62 d). Ἐπίσης ἐκ τῶν ἡδονῶν ἀφίενται
πρῶτον αἱ ἀληθεῖς (62 e), πάντως δὲ καὶ αἱ ἀναγκαῖαι (62 e),
μετὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μετὰ τῆς ὑγείας καὶ τῆς σωφροσύνης καὶ
συμπάστης ἀρετῆς, οὐχὶ δμως καὶ αἱ μανικαὶ ἡδοναὶ αἴτινες ἔχουν
μηδία ἐμποδίσματα καὶ ταράττουν τὰς ψυχὰς ἐν αἷς οἰκοῦσι (63 d-e).
Θὰ ἥτο πολὺ ἀλογία νὰ ἀναμένῃ μετὰ τοῦ νοῦ τὰς ἀεὶ μετ' ἀφροσύ-
νης καὶ τῆς ἀλλης κακίας ἐπομένας ἡδονὰς δὲ βουλόμενος ὅπως ἵδῃ
τὴν καλλίστην καὶ ἀστασιαστοτάτην μᾶξιν καὶ κρᾶσιν, ἵνα μάθῃ ἐν
ταύτῃ τὶ πέφυκεν ἄγαθὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τῷ παντὶ καὶ τῷ
μαντεύσῃ τις ἰδέα εἶνε αὕτη (63e-64 a). Ἡ σύγκρισις αὕτη δεῖται
προσέτι ἀληθείας, διότι ἐκεῖνο εἰς ὅπερ δὲν μιγνύομεν ἀλήθειαν
οὔτε ἀληθῶς γίγνεται, οὔτε γενόμενον εἶναι (64 b), καὶ μέτρου,
διότι ἡ μὴ τυχοῦσα συμμέτρου φύσεως σύγκρασις ἐξ ἀνάγκης ἀπόλ-
λυσι τά τε κεραννύμενα καὶ πρώτην ἔαυτὴν (64 d), ἄλλως τε δὲν θὰ
ἥτο καν κρᾶσις, ἄλλ' ἄκροτος συμφορὰ (64 e). Ἡ μετριότης καὶ ἡ
συμμετρία συμβαίνει νὰ γίγνηται πανταχοῦ κάλλος καὶ ἀρετὴ (64 e).
Οὗτως εὑρέθη δτι τὸ αἴτιον δι' ὃ ἡ σύμμιξις ἐγένετο, ὃν ἄγαθὸν,
δὲν εἶναι μὲν μία ἰδέα, ἀλλὰ «σὺν τρεῖς», κάλλος καὶ συμμετρία καὶ
ἀλήθεια. Ἡδη πᾶς τις εἶναι ἴκανὸς ὅπως γίνῃ κριτὴς περὶ τε τῆς
ἡδονῆς καὶ τῆς φρονήσεως, ὅπότερον ἐξ αὐτῶν εἶναι συγγενέστε-
ρον τοῦ ἀρίστου καὶ τιμιωτέρον ἐν ἀνθρώποις καὶ θεοῖς (65 a-b).
Νοῦς καὶ ἀλήθεια ἡ εἶναι ταῦτὸν ἡ δμοιότατον πρὸς αὐτὴν καὶ ἀλη-
θέστατον, δτι δὲ ἡ ἡδονὴ οὔτε τὸν ὀλίγισταν νοῦν τοῦ παιδὸς κέκτη-
ται ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ δτι καὶ ἡ περὶ τὸ ἀφροδίσια ἐπιορκία
λαμβάνει συγγνώμην παρὰ τῶν θεῶν (65 c d). Ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπι-
στήμη πέφυκε τὸ ἐμμετρότερον πάντων, ἡ δὲ ἡδονὴ τὸ ἀμετρότε-
ρον (65 d). Αἰσχρὸν δὲ νοῦν καὶ φρόνησιν οὐδεὶς οὔτε ὕπαρ οὔτε
δναρ οὔτε εἰδεν οὔτε ἐπενδησεν οὐδαμῆ οὐδαμῶς οὔτε γενόμενον
οὔτε ὄντα οὔτε ἐπόμενον (65 e). Τὰς ἡδονὰς καὶ δὴ τὰς μεγίστας
τὰς κρύπτομεν καὶ τὰς ἀφανίζομεν ἐξ αἰσχύνης, θεωροῦντες δτι δὲν
πρέπει νὰ τὰς ἵδῃ τὸ φῶς (65 e-66 a). Ἡ ἡδονὴ λοιπὸν οὔτε πρω-
τον οὔτε δεύτερον κτῆμα εἶναι, ἀλλὰ πρῶτον εἶναι τὸ μέτρον καὶ τὸ

μέτριον καὶ τὸ καίριον, δεύτερον τὸ σύμμετρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ τέλειον καὶ τὸ ἴχανόν, τρίτον δὲ νοῦς καὶ ἡ φρόνησις, τέταρτον αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι καὶ αἱ ὁρθαὶ δόξαι καὶ πέμπτον αἱ καθαραὶ ήδοναι (66 α.-ἔπ.).

Ἐκ τῶν δύο τούτων διαλόγων, αὺς θέλομεν χρησιμοποιήσει καὶ κατωτέρῳ, δύναται νὰ συναχθῇ ἡ λύσις τοῦ πρώτου ζητήματος, ἢν τούτεστιν δὲ Πλάτων ἔδιδαξεν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως αἰτιοχρατικὴν θεωρίαν (determinismus). Διότι καὶ τοῦτο ἐρρήθη ὑπὸ φιλοσόφων, [Constantin Ritter, Platon II 533. Καὶ δὲ H. Maier, ἐν Sokrates 554 λέγει ὅτι δὲ Πλάτων ἔθυσίασε τὴν ἡθικὴν ἐλευθερίαν] καὶ συννοεῖται ἐν τοῖς λόγοις τῶν περὶ τῆς ποινῆς πραγματευομένων, οἵτινες κηρύσσουν ὅτι ὁρθῶς οἱ «σχετικισταὶ» τίθενται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Πλάτωνος. Ἡ αἰτιοχρατικὴ θεωρία διδάσκει ὡς γνωστὸν ὅτι ἡ «βούλησις» τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι ἐλευθέρα, διότι τὰ αἴτια ἀρχουν αὐτῆς ἀπολύτως. Ἀλλὰ τὶ ἔστι «βούλησις» καὶ ποῖον τὸ νόημα τῆς ἐλευθερίας ἢ ἀνελευθερίας αὐτῆς; Τὸ βουλητικὸν γεγονός περιάνεται, κατὰ Πλάτωνα ἐν τῇ κρίσει. [Ορα καὶ τὰ ἀκόλουθα χωρία τοῦ Γοργίου, 467b : πότερον οὖν σοι δοκοῦσιν οἱ ἀνθρώποι, τοῦτο βούλεσθαι, δὲν πράττωσιν ἐκάστοτε, ἢ ἔκεινο, οὐδὲνεκα πράττουσι τοῦθ' δὲ πράττουσι ; 467d : οὗτο καὶ περὶ πάντων ; ἐὰν τίς τι πράττῃ ἔνεγά του, οὐ τοῦτο βούλεται, δὲ πράττει, ἀλλ' ἔκεινο, οὐδὲνεκα πράττει ; Ναί. 468a·b : Τὸ ἀγαθὸν ἄρα διόρκοντες καὶ βαδίζομεν, ὅταν βαδίζωμεν, οἰδόμενοι βέλτιον εἶναι, καὶ τὸ ἔναντίον ἔσταμεν, ὅταν ἔστωμεν, τοῦ αὐτοῦ ἔνεκα, τοῦ ἀγαθοῦ ἢ οὐ ; ναί. 468d : Οὐκοῦν εἴπερ ταῦτα ὀμολογοῦμεν, εἰ τις ἀποκτείνει τινὰ ἢ ἐκβάλλει ἐκ πόλεως ἢ ἀφαιρεῖται χρήματα, εἴτε τύραννος ὃν εἴτε φήτωρ, οἰδόμενος ἀμεινον εἶναι αὐτῷ, τυγχάνει δὲ ὅν κάκιον, οὗτος δήπου ποιεῖ ἢ δοκεῖ αὐτῷ. ἢ γάρ ; ναί. Τῆς δόξης (χρίσεως) δὲ ὁρισμὸς εὑρηται ἐν Θεαιτήτῳ 189e 190a : τοῦτο γάρ μοι ἵνδαλλεται διανοούμενη (ἢ ψυχή), οὐκ ἀλλο τι ἢ διαλέγεσθαι, αὐτὴ ἔαυτὴν ἐρωτῶσα καὶ ἀποκρινομένη, καὶ φάσκουσα καὶ οὐ φάσκουσα. Ὁταν δὲ δρίσασα, εἴτε βραδύτερον εἴτε καὶ δεύτερον ἐπαΐξασα, τὸ αὐτὸδ ἥδη φῆ καὶ μὴ διστάζῃ δόξαν ταύτην τίθεμεν αὐτῆς.] Ἐκ τῶν παραθέντων τούτων χωρίων συνάγεται σαφῶς ὅτι ἐν τῷ βουλητικῷ γεγονότι περιέχονται κατὰ Πλάτωνα, δύο δόξαι (χρίσεις) : ἢ ψυχὴ φάσκει τὸ διωκόμενον ἀγαθόν, νομίζει δὲ τὸ διωκόμενον εἶναι ἀγαθόν, καὶ κατόπιν

φάσκει τὸ μέσον διὰ τήν πρωγματοποίησιν τοῦ διωκομένου ἀγαθοῦ.
Ἐν ἀμφοτέραις ταῖς κρίσεσιν ἔγχωρεῖ πλάνῃ. [Γοργίας 468e : ἀληθῆ
ἄρα ἐγὼ ἔλεγον λέγων, ὅτι ἔστιν ἀνθρωπὸν ποιούντα ἐν πόλει ἢ
δοκεῖ αὐτῷ μὴ μέγα δύνασθαι, μηδὲ ποιεῖν ἢ βούλεται.] Ἡ αἰτιο-
κρατικὴ θεωρία, ἀρνουμένη τὴν ἔλευθερίαν τῆς «βουλήσεως» ἀρνεῖ-
ται, κατὰ Πλάτωνα, τὴν ἔλευθερίαν τῆς κρίσεως, ἵσχυρίζεται τοῦ-
τεστιν ὅτι πᾶσα ἀνθρωπίνη δόξα παράγεται κατ' ἀνάγκην, ἐπομένως
ἔξι ἀνάγκης παράγεται καὶ ἡ δόξα τῶν ἀντιφρονούντων ὅτι ἡ δόξα
οὐδεμιᾶς ἀνάγκης εἶναι προΐδν. Τίς ἐκ τῶν δύο δοξῶν εἶναι ἀληθής;
Πόθεν θὰ λάβωμεν τὸ μέτρον ἵνα καταλύσωμεν τὴν ἐναντιότητα τῶν
δύο ἔξι ἀνάγκης παραχθέντων λόγων; Είναι ἡ αἰτιοκρατικὴ θεωρία αὐ-
τάρκης; Οὐχὶ εἶναι σκέψις ἐλλιπής διομένη ἀποτελιώσεως. Ἐὰν δύος
διατείνεται ἑαυτὴν αὐτάρκη, δηλοῦ ἀπλῶς τὸ Πρωταγόρειον ρῆμα:
Χρημάτων ἀπάντων μέτρον ἀνθρωπός. Ἀλλὰ τὸ ρῆμα τοῦτο ἐξεμηδε-
νίσθη ὑπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ πρόσθεν παρατεθέντι
χωρίω τοῦ Θεαιτήτου 170c·ἐπ. Ὁ τὴν Πρωταγόρειον ρῆσιν
ἀνατρέψας Πλάτων, κατέρριψε συνάμα ἐσαεὶ καὶ τὴν αἰτιο-
κρατίαν.

Τεθείσθω ἐν τούτοις ὅτι ἡ αἰτιαρχία ἐκτοξεύεται ὡς ἀνυπόθετος
ὑπόθεσις, τεῦτεστιν ὡς ἀξίωμα μηδεμιᾶς περαιτέρῳ ἀποδείξεως
χρῆσιν, ἐπειδὴ ὁ πανθομοιογούμενος νόμος τῆς αἰτιότητος ἐπαρκῶς
στηρίζει τὸ ρῆμα. Ἐκ τούτου οινέπεται ὅτι ὁ τὸ ἥδυ ἀντὶ τοῦ δέ-
οντος ἐλόμενος ἐξέλεξεν αὐτὸ οὐχὶ ἔλευθέρως. Ὁ ἵσχυρισμὸς οὗτος
ὑπερβαίνει τὸν οὖδον τοῦ πεπερασμένου, καθίσταται ἀπειρός καὶ
ἀπόλλυται ἐντὸς τοῦ ἀπειρού. Διότι τίς ἔχοινεν οὐχὶ ἔλευθέρως τὴν
αἴρεσιν; Ὁ ἀνθρώπινος λόγος. Τὸν ἀνθρώπινον λόγον δυνάμεθα νὰ
ἐκλάβωμεν διττῶς: ἢ ὡς ψυχήν, τοῦτεστιν ὡς ὃν μεταφυσικόν, ἢ
ὡς συνείδησιν (Bewusstsein). Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκδοχὰς ὁ λόγος
εἶναι ἀνεξερεύνητος. Ὡς μεταφυσικὸν ὃν, ψυχή, προφανῶς ὡς συν-
είδησις ἐπίσης, διότι κατὰ τὸν νόμον τῆς αἰτιότητος διάφοροι
αἰτίαι διεμόρφωσαν αὐτήν, ἢ σειρὰ τῶν αἰτιῶν εἶναι ἀτελῆς καὶ ἡ
ἀναδρομὴ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Σύμπαντος ἀμήχανος. Οὕτως ἡ ρῆσις
εἶναι μυθολογική, παρέχουσα οὐχὶ ἐπιστήμην, ἀλλὰ πίστιν ἀγενού τοῦ
εἰδέναι. Ὡς δόγμα δύος πίστεως ὁ Πλάτων ὀμολόγησε τὴν ἔλευθε-
ρίαν τῆς βουλήσεως. Τὸ σχετικὸν χωρίον εὑρηται ἐν τῷ δεκάτῳ
βιβλίῳ τῶν Νόμων. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἐπιχειρεῖται νουθεσία καὶ δι-

δασκαλία περὶ τῶν θεῶν πρῶτον ὅπι εἰσὶν (888 α·έπ.). Άλτια πάσης μεταβολῆς καὶ κινήσεως ἀνεφάνη ἡ ψυχὴ (896a). Ψυχὴ δύει τὸν ἥλιον (898a), ψυχὴ καὶ πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἔνιαν τοὺς καὶ τοὺς μῆνας καὶ πάσας τὰς ὕδας (899β), ψυχὴ εἶναι αἴτια καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ αἰσχροῦ καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου (896d). Ἐπειδὴ πάντων τούτων ἐφάνησαν αἴτιαι ψυχαί, «ἀγαθαὶ δὲ κατάπτασαν ἀρετὴν, θεοὺς αὐτὰς εἶναι φήσομεν» (899b). Δεύτερον ὅτι τὶς θεοὶ φροντίζουν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων (899d), ἐπιμελούμενοι τοῦ παντός, πάντα δὲ εἶναι συντεταγμένα πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ὅλου (903a). Ἐκαστον μέρος πάσχει καὶ ποιεῖ τὸ προσῆκον (903a). Καὶ τὸ ἡμέτερον μόριον, καὶ περὶ πάνσμικρον ὅν, εἰς τὸ πᾶν συντείνει βλέπον ἀεί, ἀλλ᾽ ἡμᾶς λέληθεν ὅτι πᾶσα γένεσις γίγνεται ἐνεκεν ἐκείνου (903a). Ὁ βασιλεὺς ἡμῶν (904a) ἐπειδὴ κατεῖδεν ὅτι πᾶσαι αἱ πράξεις ἡμῖν εἶναι ἔμψιχοι καὶ ὅτι ἐν αὐταῖς ὑπάρχει πολλὴ ἀρετὴ καὶ πολλὴ κακία, καὶ τὸ μὲν ἀγαθὸν ὠφελεῖ τὸ δὲ κακὸν βλάπτει, ἐμηχανήσατο ποῦ κείμενον ἔκαστον τῶν μελῶν θὰ παρεῖχε μάλιστα καὶ ϕᾶστα καὶ ἀριστα τὴν ἀρετὴν νικῶσαν, τὴν δὲ κακίαν ἡττωμένην. Πρὸς πᾶν τοῦτο μεμηχάνηται ποίας ἔδρας καὶ τίνας τόπους δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι τὸ γιγνόμενον ποῖον τι (904b). Τῆς δὲ γενέσεως τὸ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἐκάστου ἡμῶν τὰς αἰτίας, δι πῃ γὰρ ἀν ἐπιθυμῆ καὶ δποῖος τις ὁν τὴν ψυχὴν, ταύτη σχεδὸν ἐκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἀπας ἡμῶν ὡς τὸ πολὺ (914b-c). Μεταβάλλει μὲν τοῖνυν πάνθ' ὅσα μέτοχα ἔστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν. Ἡ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως ὡς μεταφυσικὸν δόγμα δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῇ σαφέστερον. Ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἔξαγει ὁ Πλάτων τὴν δικαίαν ἀνταπόδοσιν. Ἡ διὰ τὴν αὐτῆς βούλησιν καὶ διμιλίαν μείζονος ἀρετῆς μεταλαβοῦσα ψυχὴ μετακομίζεται εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἔτερον, δταν δὲ τάναντία, ἐπὶ τάναντίᾳ μεθιδρύει τὸν αὐτῆς βίον (904d-e).

«Αὗτη τοι δίκη ἔστι θεῶν, οἱ "Ολυμπον ἔχουσιν».

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι, κατὰ Πλάτωνα, δ λόγος περὶ αἰτιαρχίας ἐν τῇ βουλήσει α') δὲν εἶναι πεπερασμένος, β') δὲν εἶναι αὐτάρκης, μαχόμενος αὐτὸς ἑαυτόν, γ') δὲν εἶναι πλέον ἀληθῆς ἡ ὁ ἔναγα τίος αὐτῷ, καὶ δ') δὲν εἶναι ἐπιστήμη, ἀλλὰ πίστις ἀνευ τοῦ

εἰδέναι. Ἐπίσης δτι, κατὰ Πλάτωνα μυθολογοῦντα, ως δόγμα τυγχάνει δμολογητέα ἢ ἐλευθερία τῆς βουλήσεως.

Ἵοργίας.— Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἀνεφαντώμενος δὲ Γοργίας τίνος τέχνης ἔπιστήμων ἐστιν, ἀποκρίνεται τῆς οητορικῆς (449 α), ἥγειρος θοηθυῦντος τοῦ Σωκράτους διὰ τῆς μαιευτικῆς αὐτοῦ, ὅρίζει ως τέχνην δημιουργὸν πιστευτικῆς περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον καὶ οὐχὶ διδασκαλικῆς (455 α), δηλαδὴ δημιουργὸν πειθόντος μὴ παρεχομένης ἐπιστήμην, ἀλλὰ πίστιν ἀνευ τοῦ εἰδέναι (454 ε). Ὁ Γοργίας παρακαλεῖται θρως ἀποκαλύψῃ σαφέστερον τὴν δύναμιν τῆς οητορικῆς (460 α), διότι ἐγεννήθη ἢ ἀπορίᾳ ἀν δὲ οήτωρ γνωρίζει τί ἐστι δίκαιον καὶ ἄδικον καὶ τι ἄγαθὸν καὶ κακὸν καὶ τι καλὸν καὶ αἰσχρόν, ἢ ἀπλῶς τῷ ἀρχεῖ ἢ μηχανῇ τῆς πειθοῦς ἦν εὖρε, καὶ ἀν δὲ πρὸς τὸν διδάσκαλον τῆς οητορικῆς ἀφικνεύμενος δέον νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ τι ἐστι δίκαιον κ.λ.π. (459ε). Ἡ ἀπορία αὗτη λύεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Γοργίου, σπεύσαντος ἡπως βεβαιώσῃ δτι δὲ μαθητὴς αὐτοῦ θὰ μάθῃ καὶ ταῦτα παρ' αὐτοῦ, ἀν κατὰ τύχην δὲν τὰ γιωρίζῃ (460 β). Τοῦτο σημαίνει δτι δὲ οητορικὸς γιωρίζει τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα καὶ ἀφ' οῦ τὰ γνωρίζει πράττει τὰ δίκαια, συνεπῶς δὲν θὰ θελήσῃ καὶ νὰ ἀδικήσῃ (461 α). Ἡ δμολογία αὗτη τοῦ Γοργίου τυγχάνει ἐναντία πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ δτι δὲ οητορικὸς δύναται, οὐχὶ δρθῶς βεβαίως πράττων, καὶ νὰ μὴ χρησιμοποιῇ δικαίως τὴν οητορικὴν (457 β), ἐφ' ὃ δὲ Πῶλος χολωθεῖς διότι δὲ Γοργίας ἐφωράμη ἀντιφάσκων πρὸς ἕαυτὸν χαρακτηρίζει τὴν οηθεῖσαν ἐιαντιότητα ως ἀγροικίνιν περὶ τοὺς λόγους, δὲ Σωκράτης ἀγαπᾷ νὰ ἀγγεῖπλι τοιαῦτα ἐρωτήματα. Ἐν προθειμένῳ δὲν ἐναντίης συνέβη διότι δὲ Γοργίας ἥσχύνθη νὰ μὴ προσομοιογήσῃ δτι δὲν γνωρίζει τὰ δίκαια (461β ε). Ὁ Σωκράτης ἀναγκάζει τὸν Πῶλον νὰ ἔχω τήσην αὗτὸν τί φρονεῖ οὗτος περὶ τῆς οητορικῆς, τὶς τέχνην ἐστιν αὕτη, εἰς δὲ ἐρώτημαδέν Σωκράτης ἀποκρίνεται δτι δὲ οητορικὴ δὲν εἶναι τέχνη, ἀλλ' ἐμπειρία ἀπεργασίας χάριτος τινὸς καὶ ἡδονῆς, μόριον τῆς κολακείας, ἵς ἐπιτηδεύσεως ἐτερατρία μόρια, ὡν ἢ διψοποιεῖκῃ (462c-463b). Καλεῖ δὲ ταύτην ἐμπειρίαν καὶ οὐχὶ τέχνην, ως πᾶν ἄλογον πρᾶγμα, στοχαζόμενον τοῦ ἡδεος ἀνευ τοῦ βελτίστου (465α). Οἰανῦν δὲ σχέσις τῆς διψοποιεῖκῆς πρὸς τὴν ιατρικὴν δὲ αὐτὴ καὶ τῆς οητορικῆς πρὸς τὴν δικαιοσύνην (465d). Φαίνεται δέ, λέγει δὲ Σωκράτης πρές τὸν Πῶλον, δτι οὗτος πρὸς μὲν τὴν οητορικὴν εἶναι καλῶς:

πεπαιδευμένος, ἀλλ᾽ ἡμέλησε τὸ διαλέγεσθαι, (471d), τοῦθόπερ ἀποδεικνύεται μετ' ὅλίγον, διότι ἀντὶ νὰ ἐλέγῃ τὸν Σωκράτη λέγοντα ὅτι ὁ ἀδικῶν καὶ ὁ ἀδικος εἶναι ἀθλιος, ἀθλιώτερος δὲν ἂν δὲν δόσῃ δίκην μηδὲ τύχῃ τιμωρίας ἀδικῶν (472e) ὁ Πᾶλος γελᾷ καὶ ἐπιμαρτύρεται τοὺς παρόντας καὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Τῆς σιζητήσεως προΐούσης ὁ Σωκράτης ὑρίζει τὸ διδόναι τινὰ δίκην ὡς ταῦτον πρὸς τὸ κολάζεσθαι δικαίως ὅταν ἀδικῇ (476a), τουτέστι πάσχειν (476d) δικαίως (476e). Ὁ δίκην διδούς, δικαίως κολαζόμενος καὶ δικαίως πάσχων ὥφελεῖται, ἵτοι γίγνεται βελτίων τὴν ψυχὴν (477a), ἀπαλλάξισθαι μεγίστου κακοῦ, τῆς ἀδικίας (477c). Οἱ δικασταί, παρ' οὓς ἔγονται οἱ ἀδικοῦντες, κολάζοντες αὐτοὺς ὄρθως, χρῶνται δικαιοσύνην τινὶ (478a). Ἡ δίκη σωφρονίζει καὶ ποιεῖ δικαιοτέρους καὶ γίγνεται ιατρικὴ πονηρίας (478d). Εὑδαιμονέστατος, μετὰ τὸν μὴ ἔχοντα κακίαν ἐν τῇ ψυχῇ (478d-e), εἶναι ὁ ἀπαλλατθόμενος τῆς κακίας, ὁ δίκην διδοὺς (478e), τὸ δὲ μὴ διδόναι δίκην ἀδικοῦντα πέφικε μέγιστον πάντων καὶ πρῶτον κακῶν (479d). Ὁ κηδόμενος ὥθεν ἱαγτοῦ, ἐὰν ἀδικήσῃ, μεταβαίνει ἐκὼν ὃς τάχιστα παρὰ τὸν δικαστήν, ὥσπερ παρὰ τὸν ιατρόν, ὅπως δόσῃ δίκην, ἵνα μὴ ἐγχρονισθὲν τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας ποιήσῃ τὴν ψυχὴν ὑπουλον καὶ ἀνίατον (480a-b). Παρέχει ἔαυτὸν τῷ δικαστῇ ἀνδρείως, διώκων τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν, μὴ ὑπολογιζόμενος τὸ ἀλγεινόν, καὶ ἀν μὲν ἡδίκησεν ἀξια πληγῆν, παρέχει ἔαυτὸν τύπτειν, ἐὰν δὲ δεσμοῦ δεῖν, ἐὰν δὲ ἀξια ζημίας ἀποτίνει, ἐὰν δὲ φυγῆς φεύγει καὶ ἐὰν θανάτου ἀποθνήσκει (480c d). Οὗτοις ἀπαλλάσσεται τοῦ μεγίστου κακοῦ, τῆς ἀδικίας (480e). Τοὺς καταθλιπτικοὺς τούτους διὰ τὸν Πᾶλον λόγους τοῦ Σωκράτους διακόπτει ἡ ἀπροσδόκιητός πως ἐρώτησις τοῦ Καλλικλέους, ἢν ὁ Σωκράτης λέγων ταῦτα σπουδάζῃ ἢ παίζῃ. Ἄν τὰ λεχθέντα εἰνε ἀληθῆ, ὁ βίος ἡμῶν εἰνε ἀνατετραμμένος καὶ οἱ ἀνθρώποι πράττουν πάντοτε τὰ ἐναντία ἢ ἀ δεῖ (481c). Ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα λέγονται ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας (482a), ἵς τυγχάνει ἐραστής (481d). Ἀλλ' ὁ Καλλικλῆς ἐπιτίθεται δριμύτερος. Λέγει πρὸς τὸν Σωκράτη ὅτι νεανιεύεται ἐν τοῖς λόγοις ὃς ὃν ἀληθῶς δημηγόρος, ὅτι ὁ Πᾶλος συγχωρίσας ὅτι τὸ ἀδικεῖν εἰνε αἴσχιον τοῦ ἀδικεῖσθαι ὑπέπεσεν εἰς ὅ σφιλμα καὶ ὁ Γοργίας, ἐκ ταύτης δὲ τῆς ὄμοιογίας ἐπεστομίσθη ὑπ' αὐτοῦ συμπτοδισθείς ἐν τοῖς λόγοις (482d-e). Κατὰ Καλλικλῆ, φύσει μὲν αἴσχιον ἔστιν ὥπερ καὶ κάκιον τὸ ἀδικεῖσθαι,

νόμῳ δὲ τὸ ἀδικεῖν (483a). Τοὺς νόμους τίθενται οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, ἐκφοβοῦντες τοὺς ἐρρωμενεστέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ δυναμένους νὰ ἔχουν πλέον τῶν ἄλλων, ἵνα μὴ οὗτοι ἔχουν πλέον αὐτῶν, διότι ἀγαποῦν, ἐν φ εἶνε φανκότεροι, νὰ ἔχουν τὸ ἵσον (483b-c).

Ο ‘Ηρακλῆς εἶνε δὲ ἐκπροσωπῶν τὸ φύσει δίκαιον, «ἄγει δικαιῶν τὸ βιαιότατον μπερτάτη χειρί», ὃς λέγει καὶ ὁ Πίνδαρος (484b). Φύσει δίκαιον εἶνε νὰ ἀρχῇ ὁ βελτίων καὶ ὁ φρονιμότερος καὶ νὰ ἔχῃ πλέον τῶν φανκότερων (490a). Οἱ ἐγκρατεῖς καὶ σώφρονες εἶνε ἡλίθιαι (491c). Μήδι δυνάμενοι νὰ πληρώσουν τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ἐπινοῦσι τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην, διὰ τὴν ἀνανδρίαν αὐτῶν (492a-b). Ἡ φιλοσοφία εἶνε χαρίεν ἂν τις μετρίως ἀφητεί αὐτοῦ ἐν τῇ καταλλήλῳ ἡλικίᾳ. Εἳν δὲ ἐνδιατρίψῃ περαιτέρω τοῦ δέοντος διαφθορὰ (484c). Λέν εἶνε αἰσχρὸν νὰ φιλοσοφοῦν τὰ μειούντα, ἀλλ᾽ ὅταν φιλοσοφῇ πρεσβύτερος ἀνθρώπος, καταγέλαστον (485a) καὶ ἀνανδρον (485b). Ο πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῶν γίγνεται ἀπειρος τῶν κατὰ τὴν πόλιν νόμων καὶ τῶν λόγων οἵς δεῖ γρῆσθαι (484d) καὶ συλλιήβδην τῶν ἡμῶν. Εἰς ταῦτα ὁ Σωκράτης ἀπαντᾷ ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Καλλικλέους περιγραφεὶς βίος εἶνε βίος λιγστοῦ (507c), ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν βλέπων τις δέον νὰ ζῇ εἶνε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη (507d), διότι μόνον ὁ σώφρων διώκει καὶ φρεύγει τὰ προσήκοντα, ἢ δεῖ (507b) ὁ δὲ σώφρων εἶνε δίκαιος (507c). Άπασῶν τῶν πράξεων τέλος εἶνε τὸ ἀγαθὸν (499c), οὐ ἐνεκα πράττονται καὶ τὰ ἥδεα, ἀλλ᾽ οὐ τὰ ἀγαθὰ χάριν τῶν ἥδεων (500a). Οὐ παντὸς νὰ ἐκλέγῃ ποῖα ἐκ τῶν ἥδεων εἶνε ἀγαθὰ καὶ ὅποῖα κακά, ἀλλὰ τοῦ τεχνικοῦ (500a), δστις καὶ τὴν αἰτίαν γνωρίζει τῶν ὧν πράττει καὶ λόγον ἔχει νὰ δώσῃ περὶ ἑκάστου τούτων (501a). Ο ἀγαθὸς ἀνὴρ ἀποβλέπει πρὸς τι (503d) καὶ ὥσα προσφέρει πρὸς τὰ ἔργον αὐτοῦ δὲν ἐκλέγει εἰκῇ, ἀλλ᾽ ὥστε τὸ ἔργον αὐτοῦ καταστῆ εἶδος, ἔκαστον ὃ ἀν τιθῆ τίθησιν ὡς εἰς τάξιν, ἥως ἀν τὸ ἄπαν συστήσηται τεταγμένον τε καὶ κεκοσμημένον πρᾶγμα (508e—509a). Τάξις καὶ κόσμησις τῆς ψυχῆς εἶνε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη (504d). Τάξει ἀρα τεταγμένον καὶ κεκοσμημένον εἶναι ἡ ἀρετὴ ἐκάστου (506d-e). Καὶ τὸ ὅλον, οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους συνέχει δικαιότης καὶ σωφροσύνη καὶ κοσμιότης καὶ φιλία καὶ κοινωνία, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται κόσμος, οὐχὶ ἀκοσμία οὐδὲ ἀκολασία.

(508a). Πάντα ταῦτα μίτινα ἐρρήθησαν εἶναι δεδεμένα μὲν σιδηροῦς καὶ ἀδικιῶντος λόγων (509a). Μέγιστον τῶν κακῶν τῷ ἀδικοῦντι εἶναι ἡ ἀδικία καὶ τούτου ἔτι μεῖζον τὸ ἀδικοῦντα μὴ διδύναι δίκην (509b). Παυτὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ σητι, ὅταν τιμωρῆται ὑπὲρ ἄλλου δρῦς προσήκει ἢ νὰ γίγνηται βελτίων καὶ νὰ ὠφελῆται ἢ νὰ γίγνηται παράδειγμα εἰς τοὺς ἄλλους, ἵνα οἱ ἄλλοι ὀρῶντες πάσχοντα ὅσα πάσχει φοβούμενοι γίγνονται βελτίονες. Καὶ οἱ μὲν ὠφελούμενοι εἴναι οἱ ίάσιμα ἀμαρτίματα ἀμαρτάνοντες, οἱ δὲ τὰ ἔσχατα ἀδικήσαντες καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικίματα ἀνίατοι γενόμενοι οὗτοι εἰσίν οἱ εὗ ὧν τὰ παραδείγματα γίγνονται, ὠφελοῦνται δὲ οἱ ἄλλοι οἱ ὀρῶντες αὐτοὺς πάσχοντας διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰ μέγιστα καὶ ὀδυνηρότερα καὶ φοβερώτερα πάθη (525b—c). Τοιαῦτα παραδείγματα εἴναι ἀνηρτημένα καὶ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τοῦ "Αδου" (525c). 'Ο Ραδάμιανθις, ὅταν λάβῃ τινὰ τῶν κακῶν, εἴτε οὗτος εἴναι ίάσιμος εἴτε καὶ ἀνίατος, ἀποπέμπει εἰς τάρταρον. 'Ο δὲ ἔκεισε ἀφικόμενος πάσχει τὰ προσήκοντα (526b—c). 'Ο λόγος οὗτος νομίζεται μὲν μῆδος, ἀλλ᾽ ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ὡς ὥν ἀληθῆς (503a).

Πολιτεία.— Ἐν Πολιτείᾳ ζητεῖται τί ἔστιν ἡ δικαιοσύνη, τίνα δέ ναμιν ἔχει αὐτή καὶ ἔαυτὴν ἔνοῦσα ἐν τῇ φυζῇ (368b) καὶ ὅθεν γέγονε (368c). Ὁμολογηθέντος ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶναι μὲν καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς εἶνε δὲ καὶ πόλεως ὅλης (368e), ἐθεωρήθη ὅτι ἡ εὑρεσις τοῦ ζητουμένου καθίσταται εὐχερεστέρα ἂν ἡ δικαιοσύνη ζητηθῇ πρῶτον ἐν ταῖς πόλεσι, αἵτινες εἶνε μεῖζονες τοῦ ἐνὸς ἀνδρὸς (368e—369a) καὶ ἔπειτα ἐν ἐνὶ ἕκαστῳ, ἐπισκοπούμενης τῆς ὁμοιότητος τοῦ μεῖζονος ἐν τῇ Ἰδέᾳ τοῦ ἐλάττονος. Ἐπειδὴ τὸ ζητούμενον θὰ κατέφαντο εὐχερέστερον ἐὰν ὑδύναιτο τις νὰ ἴδῃ πόλιν ἐν τῷ γίγνεσθαι (369 a) ἀναλαμβάνει ὁ Σωκράτης ὅπως διὰ τοῦ λόγου ποιήσῃ πόλιν ἐξ ἀρχῆς (369c). Οἰκισθείσης οὗτοι τῆς πόλεως, κατεδηλώθη αὖτη εὑθονλος καὶ σοφὴ (428 d), διότι οἱ ἀρχοντες αὐτῆς κατέχουν τὴν ἐπιστήμην τοῦ βουλεύεσθαι ὑπὲρ τῆς ὅλης πόλεως καὶ οὐχὶ ὑπέρ τινος τῶν ἐν τῇ πόλει, ἀνδρεία, ἐπειδὴ οἱ φυλακες ἔχουν τὴν δύναμιν ὅπως οὐλέσουν τὰ διὰ τῆς παιδείας μεμιθημένα (429 c), μὴ ἐπηρεάζομενοι οὔτε ὑπὸ ἱδονῆς οὔτε ὑπὸ λύπης καὶ φόβου καὶ ἐπιθυμιῶν, πάθηρῶν, ὡς κρείττιον ἱδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ διότι βασιλεύει ὅμοδοξία ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ἀρμονία καὶ ὁμόνοια (431c—432a), κατὰ τρίσιν συμφωνία τοῦ χειρονος καὶ τοῦ ἀμείνονος ὅπότερον.

εξ αντῶν δέον νὰ ἀρχῃ καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν ἑνὶ ἔκάστορ. Τούτον κατοφθέντων δὲν ἡτο δυσχερεῖς νὰ νοηθῇ τί ἔστι, πόθεν ἐγένετο καὶ τίνα δύναμιν ἔχει ἡ δικαιοσύνη. Δικαιοσύνη ἔστι τὰ αὐτοῦ πράττειν (433a), ἐγένετο ἐκ τῆς μεθόδου (433d) ἵτις ἐφηφιμόσθη κατὰ τὴν κατοίκισιν τῆς πόλεως, δηλαδὴ ἐκ τοῦ ὅτι ἔκαστος ἐτέθη ἐπιτηδεύων ἐν τῶν περὶ τὴν πόλιν, ἔκεινο εἰς ὃ ἡ φύσις αὐτοῦ πέφυκεν ἐπιτηδειοτάτη (433a), ἡ δὲ δύναμις τῆς δικαιοσύνης ὅτι ταύτης ἐνούσης ἐν παιδὶ καὶ ἐν γυναικὶ καὶ ἐν δούλῳ καὶ ἐν ἐλευθέρῳ καὶ δημοσιογόφῳ καὶ ἀρχοντὶ καὶ ἀρχομένῳ εἰς ἔκαστος ἐξ αὐτῶν πράττει τὸ αὐτοῦ καὶ δὲν πολυπραγμονεῖ (433 d). Κατὰ ταῦτα, τὸ τὴν πόλιν δικαίαν παρέχουν ἔστιν ἡ ὑλειοπραγία τῶν τριῶν αὐτῆς γενῶν, τοῦ χοιματιστικοῦ, ἐπικουρικοῦ καὶ φυλακικοῦ (434c). "Ο.τι ἐφάρη ἐν τῇ πόλει ἐπαναφέρεται νῦν εἰς τὸν ἕνα (434 e). Κατὰ τὸ εἶδος τῆς δικαιοσύνης οὐδὲν διαφέρει δίκαιος ἀνὴρ τῆς δικαίας πόλεως (435a — b), Ἡ πόλις ἐφάνη σοφὴ καὶ ἀνδρεία ἐνεκα ὥρισμένων ἥθους τοῦ φυλακικοῦ καὶ ἐπικουρικοῦ γένους, σώφρων ἐνεκα τοῦ ἥθους ὀλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, δικαία δὲ διότι ἔκαστον τῶν τριῶν γενῶν πράττει τὰ αὐτοῦ. Καὶ ὁ εἰς, ἔχων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὰ αὐτὰ ταῦτα εἶδη καὶ ἥθη εἶνε ἄξιος τῶν αὐτῶν ὀγομάτων (435 b — c). Τιθεμένου ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν τὸ αὐτὸν νὰ ποιῇ ἡ πάσχη κατὰ τὸ αὐτὸν ἡ πρὸς τὸ αὐτὸν τὰ ἐγαντία (436 b), δῆλον ὅτι καὶ ἡμεῖς δὲν πράττομεν ἔκαστα δι' ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ δι' ἑτέρου μὲν τῶν ἐν ἡμῖν μανθάνομεν, δι' ἑτέρου δὲ θυμούμεθα καὶ διὰ τοίτον ἐπιθυμοῦμεν (436 a). Καὶ ἔκεινοι μὲν τῆς ψυχῆς δι' οὗ αὕτη λογίζεται προσαγορεύεται λογιστικόν, ἔκεινο δι' οὗ ἔργη καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται ἐπιθυμητικὸν (440 a), τὸ δὲ δι' οὗ θυμούμεθα θυμοειδὲς (440 c). Ἡ παραλληλότης διθεν τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῶν ἐν τῷ ἑνὶ εἰνι πλήρης. Τὰ αὐτὰ γένη καὶ Ἰσα τὸν ἀριθμὸν ἐνυπάρχουν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐνὸς ἔκαστον (441 c). Πρὸς τὸ βουλευτικὸν (φυλακικὸν) ἀντιστοιχεῖ τὸ λογιστικόν, πρὸς τὸ ἐπικοινωικόν τὸ θυμοειδὲς καὶ πρὸς τὸ χοιματιστικὸν τὸ ἐπιθυμητικὸν (441a). Ἐκεῖνος λοιπὸν οὖτινος ἔκαστον τῶν ἐν αὐτῷ πράττει τὰ αὐτοῦ εἶνε καὶ δίκαιος καὶ πράττει καὶ οὗτος τὰ αὐτοῦ (441d — e). Εἰς τὸ λογιστικόν, σοφὸν δὲν καὶ ἔχον τὴν προμήθειαν ὑπὲρ ἀπάσης τῆς ψυχῆς προσήκει τὸ ἀρχεῖν, εἰς τὸ θυμοειδὲς νὰ εἶνε ὑπήκοον καὶ σύμμαχον ἔκεινον (441e), ἀμφότερα δὲ ὅρθως τρα-

ιρέντα και παδευθέντα δέον νὰ προστανται τοῦ ἐπιθυμητικοῦ (442 a). Η δύναμις ἡτις παρέχεται τοιοῦ, ἐν ἀνδρὶ παρ' ὅτι ἔκαστον τῶν ἐν αὐτῷ πράττει τὰ αὐτοῦ περὶ τε τῆς ἀρχῆς και περὶ τοῦ ἀρχεσθαι εἰνε ἡ δικαιοσύνη (443b). Τοῦναντίον ἡ ἀδικία εἶνε στάσις τῶν τοιῶν ἔκεινων και ποιητριαγμοσύνη και ἀλλοτριοπραγμοσύνη και ἐπινόστασις μέσους τιαρᾶς κατὰ τοῦ ὅλου τῆς ψυχῆς, ἵνα ἀρχὴ ἐν αὐτῇ ἐν ὅτι ἀνδρείᾳ ἀρχῆς τῷ προσήκει και ἡ φύσις αὐτοῦ εἶνε νὰ δονλεύῃ εἰς τὸ ἀρχικὸν γένος (444 b). Στασιαζόντων νῦν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ και τοῦ λογιστικοῦ ὁ θυμὸς προσήκει νὰ γίγνηται σύμμαχος τοῦ λόγου (440b), ἐν τῇ στάσει τῆς ψυχῆς δέον νὰ θέτῃ τὰ οὔτλι πρᾶς τὸ μέρος τοῦ λογιστικοῦ (440e). Οὗτο και ἐν τῇ πόλει οἱ ἐπίκουροι ἐτέθησαν ὥσπερ κύνες ὑπίκοοι τῶν ἀρχόντων, ὥσπερ πομπένων τῆς πόλεως (440 d).

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων συνάγεται θεμέλιόδης γνώμη τοῦ Πλάτωνος, καθ' ἥν ὁ ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἡ τῆς πόλεως διωκόμενος σκοπός, τὸ ἀγαθόν, δίνεται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς φρονήσεως, ἀνδρείας και σωφροσύνης, τοῦτοστι διὰ τῆς δικαιοσύνης. Τὸ μετὰ τοῦ ἀπειρούς τῆς ὠφελείας συμμικτέον πέρας εἶνε ἡ δικαιοσύνη, ἡτις συνίμητος εἶνε και φρόνησις, ἀλήθεια. Λιότι τὸ δίκαιον εἶνε οὐσία ἥν ἀναλογίζεται αὐτὴ ἡ ψυχὴ, ἀληθῆς λογισμός, νοῦς, φρόνησις. Οὗτως ἡ δικαιοσύνη και ἡ ὠφέλεια (εὐδαιμονία) συμμισγόμεναι ἀπεργάζονται τὸν ἀγαπητότατον βίον τοῦ τε ἐνὸς και τῆς πόλεως. Τὸ τέλος πρὸς ὃ, κατὰ Πλάτωνα, δέον νὰ βλέπῃ ὃ τε εἰς και ἡ πόλις δὲν εἶνε ἡ ἄμικτος ὠφέλεια, ἡτις κατ' οὐδὲν θὰ διέφερε τῆς ἐν Φιλίβῳ ἀποκρουσθείσης ἱδονῆς, τοιαύτη ὠφέλεια θὰ παρεῖχε βίον ληστοῦ, ἀλλὰ ἡ μετὰ δικαιοσύνης κεκραμένη. Ό σαφῆς ὥθεν και συγκεκριμένος σκοπὸς πάντων τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἀγαθόν, ἐπιτυγχάνεται κατὰ Πλάτωνα μόνον διὰ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ τελεολογία τοῦ Πλάτωνος δὲν εἶνε «σκοπιμότης» δὲν εἶνε «ῳφελιμότης», ἀλλὰ ἰδεολογικὴ διδασκαλία περὶ τοῦ δέοντος. Κατὰ Πλάτωνα δὲν δινάμεθα νὰ θέσωμεν ὡς σκοπὸν τοῦ βίου τὴν εὐδαιμονίαν, διποσδίποτε κτωμένην, τοιοῦτος σκοπὸς συνίδει μόνον πρὸς τὴν ἀποκρονομένην θεωρίαν τοῦ Καλλικλέους, ἀλλὰ τὴν ἐκ τῆς δικαιοσύνης ἀναγκαίως ἀπορρέουσαν εὐδαιμονίαν. Δικαιοσύνη λοιπὸν δέον νὰ ἦν σκοπὸς τοῦ τε ἐνὸς και τῆς πόλεως. [Ορα Γοργίαν (507 d), δλόκληρον τὴν Πολιτείαν και ἐξ αὐτῆς ἔτι εἰδικώτερον (392c): ἡ δικαιοσύνη λιτ-

τελεῖ φύσει τῷ ἔχοντι αὐτήν. (420 b): ἡ δικαιοσύνη εὑρίσκεται ἐν τῇ πόλει ὅτις εἶνε δλόκληρος εὐδαίμων. (444 c): εἶνε νόσος τὸ παρὰ φύσιν ἀρχεσθαι καὶ ἀρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου, κλπ.]

Πάντα ταῦτα ἴσχύουν καὶ περὶ τῆς ποινῆς. Λίκην διδόναι, κατὰ Πλάτωνα, σημαίνει δικαίως κολάζεσθαι. Δικαία δὲ ποινὴ εἶνε ἡ κιτὰ τὴν ἀξίαν. "Ορα Γοργίαν 480c—d. Ὁ ἀξια πληγῶν ἀδικήσας δέον νὰ παρέχῃ ἕαυτὸν τύπτειν κλπ. Ἡ ποινὴ λοιπὸν ὡς ἀνταπόδοσις θεωρεῖται τι αὐτονοούμενον. Ἡ δὲ ἀνταπόδοσις δέον νὰ ἡ «κατὰ τὴν ἀξίαν», δικαία. Ἐν Πολιτείᾳ (440 c) ἀποκαλύπτεται ἡ οἰκειοπραγία τοῦ θυμοειδοῦς ἐν τῇ συγκεκριμένῃ περιπτώσει, καθ' ἥν τις νομίζει ὅτι ἡδίκησε. Ὁταν τις νομίζει ὅτι ἡδίκησε, ἡέγεται ἐκεῖ, ὅσῳ γενναιότερος εἶναι τόσῳ ἥττον δύναται νὰ δργίζῃ ται πάσχων ὑπ' ἐκείνου ὅστις τῷ ἐπιβάλλει δικαίως τὰ παθήματα, καὶ ἔγαντίσιν τούτου ὁ θυμὸς αὐτοῦ δὲν ἔξεγείρεται, Εἶναι δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι ἡ ἔξεργεσις κατὰ τοῦ δικαίου παθήματος, ὡς αὐτονομιένου παρακολούθου τοῦ ἀδικήματος, θὰ ἐσήμαινε στάσιν μέρους τινὸς κατὰ τοῦ ὅλου τῆς ψυχῆς καὶ σφετερισμὸν τῆς ἀρχῆς, τοῦτέστιν ἀδικίαν ἐν τῇ ψυχῇ. Οὗτως ἡ δικαία ἀνταπόδοσις παρίσταται ὡς τὸ προστήκον παρακόλουθον τοῦ ἀδικήματος, προστήκον ἀφ' οὗ ἡ μὴ ἔξεργεσις κατ' αὐτῆς εἶνε ἡ οἰκειοπραγία τοῦ θυμοειδοῦς τῆς γενναιοτάτης ψυχῆς. Ἐκ τοῦ Φιλήβου ἀρνόμενα τὴν ἔτι ἀκριβεστέραν ἔννοιαν τοῦ εκατὰ τὴν ἀξίαν. Ἡ δικαία ἀνταπόδοσις δέον νὰ ἡ σύμμετρος, ἀνάλογος πρὸς τὸ βάρος τοῦ ἀδικήματος. Τὸ μέτρον καὶ τὸ σύμμετρον ἐδείχθησαν ἐκεῖ τὰ πολυτιμότερα κτήματα τοῦ ἀγαπητοτάτου βίου, συνεπῶς ἡ ἀπεργασία τοῦ ἐμμέτρου καὶ τοῦ συμμέτρου εἶνε ἡ οἰκειοπραγία τοῦ λογιστικοῦ καὶ τοῦ φρλακικοῦ, τῶν ὑπὲρ τοῦ ὅλου τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ὅλης πόλεως λογίζομένων. Λὲν ὑπάρχει χωρίον παρὰ Πλάτωνι ἐνθα δυσιάζεται ἡ δικαία ἀνταπόδοσις. Οὕτε ἐν Γοργίᾳ 520b—c, οὕτε ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Νόμων 934 a, ὅπόθεν ἥντλησεν ὁ Σενέκας. Διότι καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ χωρίῳ ἀμέσως κατωτέρῳ 934b λέγεται: ὃν δὴ πάντων ἔνεκα χρὴ καὶ πρὸς πύντα τὰ τοιαῦτα βιλέποντας τοὺς νόμους τοξότου μὴ κακοῦ στοχάζεσθαι δίκην τοῦ τε μεγέθους τῆς κολάσεως ἐκάστων ἔνεκα καὶ παντελῶς τῆς ἀξίας. Τὸ «οὐκ ἔνεκα τοῦ κακουργῆσαι διδοὺς τὴν δίκην» δὲν σημαίνει ὅτι ἡ δικαία ποινὴ δὲν εἶνε ἀναγκαῖον παρακόλουθον τοῦ ἀδικήματος, Πῶς θὰ

ἔστιμανε τοιοῦτόν τι, ἀφ' οὗ ἐν αὐτοῖς τούτοις τοῖς Νόμοις, δλίγας σελίδας ἀνωτέρῳ, δχι μόνον ἀναπτύσσεται, ώς ἀνωτέρῳ ἔρριψη, ὅτι τίν τε ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν παρακολουθεῖ ἡ δικαία ἀνταπόδοσις, ἀλλὰ καὶ ὅτι (90b) οἱ θεοὶ «δὲν εἶνε παρατητοί» τούτεστιν ὅτι δὲν ἀμινηστεύουν τὰ ἀδικήματα δεχόμενοι δῶρα καὶ προτείνεται (90b d) νὰ μὴ ἐπιτρέπωνται ίερὰ ἐν ιδίαις οἰκίαις, ἵνα μὴ οἱ ἀδικοῦντες νομίζουν ὅτι θύσοντες εἰς τοὺς θεοὺς συγχωροῦνται. Ἐπίσης ἡ ἐρμηνεία ἔκεινη τῆς περιφήμου φράσεως θὰ προσέκρουνεν· εἰς τὸ γυρίσθιον τοῦ Πορεγού 52ος ἔγινα ωητῶς λέγεται: οἱ δρῶντες αὐτοὺς πάσχοντας διὰ τὰς ἀμαρτίας», καὶ πρὸς πάπας τὰς θεμελιώδεις σκέψεις τοῦ Πλάτωνος ἡς ἀνεπτύξαμεν. Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως εἶνε ἀπλούστατη: ἡ ἐκ τῆς ἀσκήσεως τῆς δικαιοσύνης ὀφέλεια ἀναμένεται φυσικότατα, διὰ τὸ μέλλον· τὸ γεγονός οὐκ ἔσται ποτὲ ἀγένητον».

Ἐξ τῆς ἀνωτέρῳ ἀναπτύξεως δύναται, νομίζομεν, νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ποινὴ κατὰ Πλάτωνα εἶνε δικαία ἀνταπόδοσις, παρακόλουθον δὲ τῆς δικαίας ἀνταποδύσεως βελτίωσις τοῦ ἀδικήσαντος καὶ ἐκφόβησις τῶν ἀλλιών, οἵτινες βλέπουν τὸν ἀδικήσαντα δικαίως πάσχοντα. Οὐδεὶς συγεπῶς δύναται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὸν Πλάτωνα ὥπως στηρίξῃ «σχετικὴν» θεωρίαν. Ἡ ποινὴ κατὰ Πλάτωνα δὲν δύναται νὰ ἐπιβληθῇ «παρὰ τὴν ἀξίαν». «οὐχὶ ὁρθῶς», «ἀδίκως», πρὸς τὸν σκοπὸν βελτιώσεως ἡ ἐκφοβήσεως. Ἡ βελτίωσις καὶ ἡ ἐκφόβησις ἀπορρέουν κατ' ἀνάγκην ἐκ τῆς δικαίας ποινῆς.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΔΘΗ

Σελίς	423	στίχος	10ς	ἀντὶ	ὅγεω	γράφε	ὅγεως
»	»	»	30ς	»	διμοσλογῶν	»	διμολογῶν
»	426	»	10ς	»	εἶδος	»	εἶδος
»	»	»	18ος	»	ζωγραφήματι	»	ζωγραφήματα
»	427	»	23ος	»	ῳ	»	ῳ
»	»	»	»	»	δτι	»	δτι τὴν
»	»	»	»	»	ἀληθεστάτη	»	ἀληθεστάτην
»	428	»	14ος	»	σύγκρισις	»	σύγκρασις
»	»	»	21ος	»	ἐγένετο, ὅν	»	ἐγένετο ὅν
»	»	»	33ος	»	ἔπόμενον	»	ἔσόμενον
»	130	»	12ος	»	ἀποτελιώσεως	»	ἀποτελέσεως
»	»	»	24ος	»	οὐδὸν	»	οὐδὸν
»	431	»	30ς	»	(498 α)	»	(898 c)
»	»	»	40ς	»	(899 β)	»	(899 b)
»	»	»	7ος	»	κατὰ πᾶσαν	»	πᾶσαν
»	»	»	14ος	»	ῆμῖν	»	ῆμῶν
»	»	»	23ος	»	(904b—c)	»	(904b—c)
»	»	»	27ος	»	ἔλευθερίας τῆς	»	ἔλευθερίας ταύτης τῆς
»	432	»	17ος	»	(460 b)	»	(460 a)

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΛΟΓΟΣ
 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 » ΝΕΟΕλληνικής Φιλοσοφίας
 » ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΛΟΓΟΣ ΖΕΥΣ
 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΛΟΓΟΣ ΖΕΥΣ